

УДК 619.22.28:614.48:615.9:636.065

А. І. БОНДАРЧУК, генеральний директор

ТОВ «Компанія «АРДІ»

В. Л. КОВАЛЕНКО, доктор ветеринарних наук

А. І. ЧЕХУН, А. В. ГНАТЕНКО

С. А. НИЧИК, доктор ветеринарних наук

Т. С. ЯМЦУН, аспірант

В. В. НЕСТЕРЕНКОВА, аспірант

Інститут ветеринарної медицини НААН України, м. Київ

Ю.В. ШЛАПАК

Державний науково-дослідний інститут з лабораторної діагностики та ветеринарно-санітарної експертизи, м. Київ

С. А. ПОНОМАРЬОВА

Державний науково-дослідний контрольний інститут ветеринарних препаратів та кормових добавок, м. Львів

ВПЛИВ ДЕЗІНФЕКТАНТУ БІЙОДСАН НА ОРГАНІЗМ ЛАБОРАТОРНИХ ТВАРИН

Визначено гостру токсичність, кумулюючу, сенсibiliзуючу, подразнюючу, шкірно-резорбтивну дію дезінфікуючого засобу бійодсан на організм лабораторних тварин. Встановлено, що досліджуваний препарат згідно санітарно-гігієнічних норм відноситься до 3 групи токсичності.

Ключові слова: Дезінфікуючий засіб, профілактика, токсичність, лабораторні тварини, дезінфекція, бійодсан.

Впровадження лікарських засобів як вискоєфективних новітніх досягнень науки можливе лише після вивчення їх в експериментах на тваринах і клінічних випробуваннях за участю людини – без цього прогрес людства та охорони здоров'я не мали б майбутнього [1, 3].

Обираючи препарати для дезінфекції об'єктів тваринництва, необхідно звертати увагу не тільки на їх антимікробну дію, а також іна можливу токсичність для тварин [4, 5].

Дезінфекція об'єктів утримання сільськогосподарських тварин, переробки продуктів тваринництва та їх реалізації є одним із основних заходів в системі профілактики та ліквідації інфекційних захворювань, забезпечення стійкого благополуччя тваринництва та високої санітарної якості харчових продуктів.

На сьогоднішній день у ветеринарній медицині запропоновано ряд дезінфектантів вітчизняного та імпортного виробництва, однак більшість з них не в повній мірі відповідає сучасним вимогам по універсальності, стабільності при транспортуванні, розчинності у воді, активності стосовно широкого спектру мікроорганізмів, формуванню їх резистентності, безпеки для людей та тварин, не агресивності відносно будівельних конструкцій і матеріалів, екологічної безпеки, оптимальному співвідношенню: «ефективність – витратна норма – ціна».

Вивчення бактерицидної активності, токсичності, визначення ефективності різних концентрацій деззасобу при дезінфекції об'єктів, що підлягають ветеринарно-санітарному нагляду має велике значення для широкого використання нових препаратів у практиці [3, 4].

Тому **мета** даної роботи – провести доклінічні випробування дезінфікуючого засобу бійодсан по визначенню гострої токсичності та встановленню шкідливої дії препарату при одноразовому введенні в організм тварин.

Матеріал і методи досліджень. Дезінфектант Бійодсан (Bijodsan) – розроблений ТОВ «Компанія «АРДІ» у формі 10,0 % – ного розчину біологічно активної кватернізованої форми комплексу дейодметил п-толілсульфону у диметилсульфоксиді, відноситься до категорії препаратів з антимікробною дією проти грамполозитивних та грамнегативних мікроорганізмів, а також вірусів. Бійодсан призначений для знезаражування пташників, тваринницьких приміщень, технологічного обладнання, а також повної дезінфекції при підготовці приміщень до нового технологічного циклу.

Дослідження гострої токсичності проводили на білих мишах. Для дослідів підбирали клінічно здорових мишей з вагою тіла 18-20 г. Перед постановкою досліду протягом 6 діб проводили спостереження за мишами, виключаючи слабких тварин. Під час досліду годували 2–3 рази на добу в зазначений час.

Летальні дози дезінфектанту визначали за адаптованим та рекомендованим для хімічних засобів методом Г. Кербера [2].

Для визначення гострої токсичності засобу бійодсан ми підбрали 7 дослідних та одну контрольну групи білих мишей, масою 18-20 г, 3 - 4 тижневого віку по 10 голів в кожній групі. Розчин дезінфектанту вводили шприцом з голкою, на кінці якої було булавовидне потовщення, безпосередньо в шлунок з такого розрахунку, щоб об'єм розчину, введений в шлунок не перевищував 1 мл. Дослід по визначенню гострої токсичності тривав 15 діб [7, 8].

Результати власних дослідження. За результатами досліду нами було визначено $LD_{100}=500$ мг/кг та $LD_0=20$ мг/кг. Після розрахунків доз препарату на 1 кг живої маси дослідних тварин мишам першої групи вводили препарат у шлунок із розрахунку 20 мг/кг ж. м.; другої – 50 мг/кг; третьої – 100 мг/кг; четвертої – 200 мг/кг; п'ятої – 300 мг/кг; шостої – 400 мг/кг; сьомої – 500 мг/кг. Мишам контрольної групи вводили по 0,5 см³ води. На протязі цього часу в першій дослідній і контрольній групах всі тварини залишились живими. Загибель тварин інших груп в основному спостерігалась з 1 по 10-й день досліджень. Розрахунок LD_{50} проводили згідно формули:

$$LD_{50} = LD_{100} - \frac{\sum(Z \times D)}{n} \text{ де,};$$

Z – половина суми числа тварин, які загинули в дослідах з використанням двох останніх доз;

D – різниця числового значення двох доз, які стоять поруч;

n – кількість тварин у кожній групі

LD_{50} – доза від якої загинуло 50 % тварин;

LD_{100} – доза від якої загинуло 100 % тварин;

$LD_0=20$ мг/кг ж. м., $LD_{100}=500$ мг/кг ж. м.

Результати обчислення LD_{50} наведені в таблиці.

Таблиця

Визначення LD_{50} для засобу Бійодсан за методом Кербера.

Досліджуваний деззасіб, мг/кг	20	50	100	200	300	400	500
Вижило тварин, n	10	9	8	7	5	3	0
Загибло, n	0	1	2	3	5	7	10
Z	0,50	1,50	2,50	4	6	8,5	
D	30	50	100	100	100	100	
Z × D	15	75	250	400	600	850	

Згідно табличних даних «Вибір дози і об'ємів розчину, призначеного для введення в шлунок білим мишам» [2] доза LD_{50} , що становить 187,14 мг/кг, відповідає концентрації розчину 1,0 %, а доза $LD_{100}=500$ мг/кг, відповідає 2,0 % розчину.

Згідно санітарно-гігієнічних норм ГОСТ 12.1.007-76 за класом токсичності даний препарат в робочих концентраціях (1,0–1,5 %) при введенні в шлунок відноситься до 3 класу небезпечності (помірно токсичні засоби).

Засіб у вигляді концентрату (10,0 %) за параметрами гострої токсичності при введенні в шлунок, нанесенні на шкіру, при однократному інгаляційному впливі у вигляді пари згідно з ГОСТ 12.1.007-76 відноситься до 1 класу надзвичайно токсичних речовин.

Отримані результати свідчать про те, що в умовах даного досліджу Бійодсан в концентраціях: 10,0 % та 5,0 % чинить сенсibiliзуючу дію на організм мурчаків. Згідно ДСанПІН 8.8.1.002.98. по алергенній дії відноситься до 1 класу небезпечності.

Але в концентрації 1,0 % розчин не чинив сенсibiliзуючої дії на організм мурчаків. Згідно ДСанПІН 8.8.1.002.98. по алергенній дії відноситься до 3 класу небезпечності.

Під час проведення досліджень з визначення шкірно-резорбтивної дії деззасобу і після їх закінчення не було виявлено ознак токсичної дії 0,5 %, 1,0 % та 1,5 % розчинів бійодсан на мишах.

У вигляді аерозолу при застосуванні методом зрошення (3-х-кратно підвищена доза відносно досліджуваних концентрацій – 200 мл/м²) засіб викликає незначне подразнення слизових оболонок очей і верхніх дихальних шляхів та відноситься до 3 класу небезпечних речовин за класифікацією інгаляційної безпеки дезінфікуючих засобів.

При проведенні гематологічного аналізу крові, було встановлено такі зміни: через 3 год після обробки препаратом спостерігалася еозинофілія, проте, уже через 7 діб після обробки, кількість еозинофілів в периферичній крові дослідної групи мишей була оптимізована до норми та залишалася такою до кінця терміну досліджень; еритроцитопенія, лейкопенія та зниження рівня гемоглобіну (олігохронемія) свідчать про пригнічення функцій кісткового мозку внаслідок інтоксикації. Подальше підвищення рівня гемоглобіну є ознакою утворення ексудату. Зниження кількості лімфоцитів (у порівнянні з контролем у 1,76-2,2 рази) свідчить про низький рівень відновних процесів.

Дані показники крові підтверджувались патологоанатомічними змінами: серце заокруглене, чітко видно дилатацію стінки правої половини серця; селезінка – темно-червона, дряблої консистенції, незначно збільшена у розмірі; слизова оболонка фундальної та пілоричної частини шлунка і тонкого кишечника яскраво-червоного кольору, набрякла; вмістиме відсутнє; мезентеріальні лімфовузли збільшені, темно-червоного кольору; у товстому кишечнику змін не виявлено; нирки дряблої консистенції, темно-червоного кольору, межа між кірковим і мозковим шарами нечітка. Края печінки заокруглені, консистенція дрябла, забарвлення нерівномірне: бліді ділянки чергуються із темно-вишневими.

Загибель тварин настає від легеневої недостатності внаслідок ателектазу легень, спричиненого надмірним газоутворенням в органах шлунково-кишкового тракту за рахунок порушення іннервації та коагуляції слизової оболонки.

Проведені нами дослідження щодо впливу засобу бійодсан в робочій концентрації (0,5-1,0 %) на організм білих мишей, за їх перорального застосування в об'ємі 1 см³, показали, що будь-яких патолого-анатомічних змін і гістологічних порушень в органах і тканинах дослідних тварин виявлено не було, що також підтверджується відсутністю негативного впливу на органи і тканини фільтруючих органів – печінки і нирок, що свідчить про помірну токсичність препарату при потраплянні його в таких концентраціях в організм.

Висновки. За результатами токсикологічних досліджень засобу бійодсан на білих мишах встановлено гранично безпечні концентрації для тварин, що можуть бути використані, для дезінфекції у їх присутності.

За класом небезпечності при введенні в шлунок бійодсан в 0,1-1,0 % концентраціях та за класом токсичності згідно санітарно-гігієнічних норм ГОСТ 12.1.007-76 відноситься до 3 класу небезпечності (помірно токсичні речовини) LD₅₀=187,14 мг/кг ж. м.

У 5,0-10,0 % концентраціях препарат відноситься до 1 класу токсичності (дуже токсичні речовини), а тому використання в даних концентраціях не рекомендується.

Токсичність засобу бійодсан у першу чергу пов'язана з технологією виробництва і залежить від його чистоти, зокрема від кількості низькомолекулярних домішок, які є або не повністю прореагованими вихідними продуктами синтезу, або побічними продуктами синтезу. Але за будь-якого шляху проникнення в організм теплокровних токсичність бійодсану, зазвичай, суттєво нижча, ніж у їх низькомолекулярних аналогів або інших традиційних деззасобів (хлорвмісні препарати, альдегіди, кислоти, луги).

Список використаної літератури

1. Ветеринарна дезінфекція (інструкція та методичні рекомендації) / за ред. О.М. Якубчак. – К.: «Компанія Біопром», 2010. – 152 с.
2. Ветеринарна дезінфекція (інструкція та методичні рекомендації) К.: 2010 – 87- 91с.
3. Концепція розробки та використання комплексних дезінфектантів для ветеринарної медицини: Монографія / В. Л. Коваленко, В. В. Недосєков. – К.: 2011. – 146 с.
4. Дезінфекція. В 3-х частинах. Ч 1. Дезінфікуючі засоби та їх застосування / А. М. Зарицький Житомир: ПП «Рута», 2001. – 384 с.

5. Николаенко В. П. Аэрозольная дезинфекция Пербаксаном в присутствии птицы / В. П. Николаенко, А. П. Цапко // Птицеводство. – 2008. – № 8. – С. 43–44.

6. Оцінка ступеню нешкідливості дезінфікуючих засобів для тварин за показниками біохімічних та імунологічних досліджень. Методичні рекомендації / В. Л. Коваленко, Т. О. Сокирко, М. Ф. Ященко [та ін.]. – Київ, 2009. – 22 с.

7. Метод визначення ступеню токсичності дезінфікуючих засобів *in vitro* на первинних та перещеплювальних культурах клітин / В. Л. Коваленко, В. І. Білоконь, В. Г. Скрипник. – Київ, 2011. – 18 с.

8. Коцюмбас І. Я. Доклінічні дослідження ветеринарних лікарських засобів / [Коцюмбас І. Я., Малик О. Г., Патерега І. П. та ін.] – Львів: Тріада плюс, – 2006. – 360 с.

ВЛИЯНИЕ ДЕЗИНФЕКТАНТА БИЙОДСАН НА ОРГАНИЗМ ЛАБОРАТОРНЫХ ЖИВОТНЫХ / А. И. Бондарчук, В. Л. Коваленко, А. И. Чехун, А. В. Гнатенко, С. А. Ничик, Т. С. Ямцун, В. В. Нестеренкова, С. А. Пономарьова

Определена острая токсичность, кумулирующее, сенсibiliзирующее, раздражающее, кожно-резорбтивное действие дезинфицирующего средства бийодсан на организм лабораторных животных. Определено, что исследуемый препарат согласно санитарно-гигиенических норм относится к 3 группе токсичности.

Ключевые слова: Дезинфицирующее средство, профилактика, токсичность, лабораторные животные, дезинфекция, бийодсан.

INFLUENCE OF DISINFECTANTS BIJODSAN ON ORGANISM OF LABORATORY ANIMALS / А. И. Bondarchuk, V. L. Kovalenko, A. I. Chekhun, A. V. Gnatenko, S. A. Nychuk, T. S. Yamtsun, V. V. Nesterenkova, C. A. Ponomarova

The sharp toxicity is certain, cumulation, sensibility action, irritating, skin-absorbed action of disinfectants of bijodsan on the organism of laboratory animals. It was researched that the studied disinfectants according to sanitary-and-hygienic norms belongs to the 3rd group of toxicity.

Keywords: Disinfectant, prevention, toxicity, laboratory animals, disinfection, bijodsan.

Рецензент – кандидат ветеринарних наук **В. І. Білоконь**

Рукопис надійшов 03.02.2014 року.